

Договір купівлі-продажу цінних паперів в міжнародному приватному праві: проблемні аспекти регулювання

О. І. Виговський,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри
міжнародного приватного
права Інституту
міжнародних відносин
Київського національного
університету імені Тараса
Шевченка

Щорічне зростання обсягів транскордонних операцій з цінними паперами є наслідком процесу лібералізації руху капіталу та інтернаціоналізації фінансових ринків. Вихід на фондовий ринок міжнародних компаній, поширення торгівлі цінними паперами в електронному просторі, поряд з дематеріалізацією самих цінних паперів, спричинили об'єктивні труднощі, з якими зіткнулися національні регуляторні органи, що здійснюють контроль за їхнім обігом. Водночас, спектр проблем, які стали предметом координування зусиль різних держав у цій сфері, обмежується лише питаннями ліцензування міжнародних компаній, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів, розробкою кодексів поведінки на фондовому ринку або правил корпоративного управління для емітентів, що спрямовані, зазвичай, на запобігання шахрайству, інсайдерській торгівлі, відмиванню грошей, але не торкаються колізійних питань операцій з цінними паперами, здійснюваних в міжнародному контексті.

Серед причин відсутності уваги до цих питань ми вбачаємо, зокрема, такі. По-перше, матеріальне право держав з найбільш розвиненими фондовими ринками, яке визначає права і обов'язки сторін операцій з цінними паперами, є настільки подібним в своїх основних нормативних і правозастосовчих механізмах, що особливої різниці в тому, яке конкретно право слід визнати застосовним, начебто немає. По-друге, колізійні норми права переважної більшості держав світу визнають принцип автономії волі сторін і здійснений на його основі вибір права (досить складно уявити собі багатомільйонну операцію на міжнародному ринку цінних паперів, сторони якої просто «забули» внести до договору застереження про застосовне право), а якщо такий вибір все ж таки не був зроблений, пошук правопорядку, з яким операція має найбільш тісний зв'язок, також не пов'язаний з особливими труднощами. По-третє, купівля-продаж цінних паперів на організованому ринку відбувається, як правило, на основі стандартизованих договірних форм – з використанням типових договорів (*master agreements*) або загальних умов договорів такого роду, вироблених практикою міжнародного фондового ринку, які передбачають, зокрема, і вибір права юрисдикції з розвиненим законодавством і досвідом розгляду справ у сфері міжнародних фінансових операцій (як правило, права Англії або штату Нью-Йорк).

Більш гострим традиційно вважається питання юрисдикційної компетенції. Як зазначає німецький дослідник Г. Шустер, питання визначення застосовного договірного права до конкретної операції часто трансформується в питання можливості екстериторіального здійснення юрисдикції відносно міжнародних операцій з цінними паперами [12, 74–75].

Проте колізійні аспекти здійснення операцій з цінними паперами на вторинному ринку варті окремого дослідження. Предметом нашого аналізу в рамках даної статті є межі реалізації сторонами транскордонного правочину з цінними паперами принципу автономії волі і можливість обмеження та невизнання компетентним судом вибору сторонами застосовного права в рамках концепції «імперативних норм» з метою захисту інтересів інвестора. У цьому контексті ми також торкнемося питання поширення на операції з цінними паперами правового режиму, передбаченого для договорів споживання, і зупинимося на проблемі визначення застосовного права для таких операцій у випадку відсутності вибору сторін.

Одним з основних колізійних інститутів в міжнародному приватному праві є принцип автономії волі сторін, який «є органічним об'єднанням двох начал – колізійного (за призначенням) і принципу свободи договору (за способом реалізації)» [2, 439]. Проте, як справедливо зауважує В. І. Кисіль, «термін «автономія волі» не означає, що учасники правовідносин мають необмежені абсолютні права. Навпаки, це умовне поняття, оскільки держава залишає за собою право самостійно встановлювати законодавчими актами випадки, в яких сторонам може надаватися можливість вибору закону, що застосовується» [1, 92–93].

Концепція «імперативних норм» визнається одним з обмежень такого волевиявлення, що об'єктивно виражається у формі застереження про застосовне право. На думку А. Г. Філіппова, вона «є досить складною конструкцією, що об'єднує в собі елементи публічно-правового регулювання, концепцію «тісного зв'язку» (права, властивого договору) і концепцію «обходу закону», а також і американські колізійні теорії» [2, 455]. Її суть полягає в наявності в рамках певного внутрішньодержавного правопорядку групи норм, дія яких не може бути усунена здійсненням сторонами вибором застосовного права, якщо операція і породжене нею цивільне правовідношення всіма своїми елементами мають об'єктивний зв'язок лише з цим правопорядком. Крім того, в теорії міжнародного приватного права виділяється і спеціальна категорія «надімперативних норм», які є складовою частиною законодавства держави суду, мають тісний зв'язок з цивільними правовідносинами, що є предметом розгляду суду, і які за певних умов підлягають застосуванню *per curiam*, незалежно від вибору сторонами застосовного права.

Зазначена концепція, зокрема, знайшла своє втілення в ч. 1 ст. 14 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р., з якого випливає, що правила цього Закону не

обмежують дії імперативних норм права України, регулюючих відповідні відносини, незалежно від права, яке підлягає застосуванню. Крім того, суд, незалежно від права, що підлягає застосуванню на підставі цього Закону, може застосувати імперативні норми права іншої держави, які мають тісний зв'язок з відповідними правовідносинами. При цьому суд повинен брати до уваги призначення та характер таких норм, а також наслідки їх застосування або незастосування (ч. 2 ст. 14 вказаного Закону).

Принцип автономії волі може бути використаний і сторонами договору купівлі-продажу цінних паперів. Його сторони можуть *expressis verbis* обрати компетентний правопорядок відносно всього або частини правочину, не обмежуючись при цьому колом тих юрисдикцій, з якими він має певний зв'язок. Так, договір купівлі-продажу знеухомлених іменних цінних паперів бельгійського емітента, реєстр якого ведеться у Франції, а сертифікати самих паперів зберігаються в Люксембурзі, при цьому сторонами операції виступають резиденти Великої Британії і Німеччини, може бути підпорядкований праву штату Нью-Йорк.

Проте вибір, зроблений сторонами, у ряді випадків може не визнаватися судом. Правове регулювання цінних паперів є особливою галуззю права, де приватноправові елементи нерозривно пов'язані з публічно-правовими. Згадувана вище категорія «надімперативних норм» пов'язана з поняттям «публічного інтересу» [12, 76], який у випадку з операціями на фондовому ринку може включати стандарти поведінки учасників ринку цінних паперів (включаючи норми про заборону інсайдерської торгівлі) і принципи захисту прав інвесторів.

У ряді країн здійснення операцій з певними категоріями цінних паперів пов'язане з виконанням формальних дій (наприклад, здобуттям спеціального дозволу регуляторного органу) або взагалі перебуває під заборонаю (наприклад, відчуження акцій ключових промислових підприємств іноземцям), і такі нормативні розпорядження, швидше за все, будуть визнані судом імперативними нормами. У різних державах рівень нормативного забезпечення цієї сфери є неоднаковим, і цей факт може стати головною детермінантою рішення суду про невизнання вибору сторін.

Прикладом такого підходу може служити практика судів США відносно невизнання вибору іноземного права в справах про порушення відомого «правила 10b-5», сформульованого Комісією США з цінних паперів і бірж відповідно до статті 10 (b) Закону США «Про обіг цінних паперів» 1934 р. (воно стосується відповідальності за

надання недостовірної інформації у зв'язку з купівлею-продажем цінних паперів). Застереження про застосовне право може бути визнане американським судом недійсним в силу п. а) ст. 29 вказаного Закону, відповідно до якого «будь-яка умова, домовленість або положення, які примушують будь-яку особу відмовитися від дотримання будь-якого положення цього Закону... є недійсними». Щоправда, суди, як правило, обґрунтовували своє рішення про невизнання вибору сторін не застосуванням даного положення, а аргументами відносно «справедливості» або «розумності» такого вибору.

Слід також зазначити, що після рішень у справах *Scherk v. Alberto-Culver Company* [10, 2449] і *Rodriguez de Quijas v. Shearson/American Express, Inc.* [11, 1917] американські суди стали менш схильні до відмови від визнання застережень про застосовне право, якщо у правочині присутні іноземні елементи, а всі інші не мають істотного відношення до вказаного Закону. Хоча рішення суду в кожному конкретному випадку і складно передбачити, все ж можна стверджувати, що вибір сторін буде врахований за відсутності ознак зловживання правом і наявності обґрунтованих підстав для вибору іноземного правопорядку.

Невизнання судом обраного сторонами застосовного права, цілком ймовірно, буде наслідком виявленого шахрайства з цінними паперами. Так, суд європейської держави, очевидно, відмовить у визнанні недобросовісного вибору права, зробленого сторонами договору купівлі-продажу цінних паперів на пред'явника, обіг яких було зупинено на підставі Конвенції Ради Європи 1970 р. про припинення обігу цінних паперів на пред'явника, що перебувають в міжнародному обігу. Дана Конвенція, спрямована на захист власників цінних паперів, які характеризуються підвищеною оборотоздатністю, передбачає можливість припинення обігу цінних паперів на пред'явника, що перебувають в міжнародному обігу, які вибули з володіння особи в результаті втрати, крадіжки, неправомірного обміну, шахрайства або іншої протиправної дії. Якщо професійний посередник здійснює поставку цінного папера, щодо якого на дату поставки є міжнародна публікація про припинення його обігу, то він має поставити покупцеві інший цінний папір такої ж категорії замість папера, обіг якого припинено. При цьому це положення має застосовуватися без шкоди для інших прав покупця, що надаються йому застосовним правом (ст. 15). Спроба сторін договору обійти застосування даної Конвенції шляхом вибору права держави, яка не бере в ній участі, може бути визнана судом зловживанням автономією волі.

Застосування імперативних норм права іншої

держави, які мають тісний зв'язок з відповідними правовідносинами, є порівняно нечастим явищем. Це пов'язано з труднощами у виділенні судом імперативних норм в іноземному правопорядку, а також небажанням застосовувати норми іншої юрисдикції, якщо їх застосування, за даних обставин розгляду спору, не є очевидним. Недаєрменно ст. 22 Римської конвенції 1980 р. про право, застосовне до договірних зобов'язань (далі – Римська конвенція 1980 р.) дозволила будь-якій договірній державі зробити застереження про незастосування, зокрема, ч. 1 ст. 7 відносно імперативних норм права третьої держави.

Проте існує ряд випадків у сфері обігу цінних паперів, коли суди все ж схильні застосовувати імперативні норми права іншої держави. Найбільш поширеним з них є звернення до правил про спекулятивні операції відносно деривативів. Наприклад, у ряді юрисдикцій операції з ф'ючерсами можуть бути визнані такими, що не підлягають примусовому виконанню в судовому порядку, якщо вони мають виключно спекулятивний характер, а не спрямовані на страхування ризиків, або якщо сторони не були належним чином поінформовані про ризики, пов'язані з такими операціями. Так, до реформи 1989 р. в ст. 52 Закону про фондову біржу Німеччини, яка пов'язана із ст.ст. 762 і 764 Німецького цивільного укладення 1896 р., передбачалося, що всі спекулятивні ф'ючерсні операції є недійсними, якщо тільки прямо не дозволені німецьким законодавством. При цьому, що є вартим уваги, така норма вважалася частиною публічного порядку [12, 90–91], а це дозволяло судам на її підставі відмовляти в реалізації договору, який регулюється іноземним правом і укладений за межами Німеччини. І хоча наразі у ряді європейських країн (зокрема, в Бельгії, Франції, Нідерландах, Великій Британії) законодавці прямо зробили виключення для контрактів, що укладаються на біржі і в яких беруть участь професійні інвестори [13, 256], продовжує існувати загроза, що суд може відмовити в позові про примусове виконання такого правочину, що є правомірним і за *lex causae*, і за *lex fori*, проте неправомірним за законом іншої держави, якщо він дійде висновку, що тісний зв'язок даного правочину з правом іншої держави обумовлює екстериторіальне застосування законодавства такої юрисдикції про заборону спекулятивних операцій.

До інших прикладів визнання іноземних імперативних норм можна віднести застосування іноземного законодавства про валютний контроль відносно операцій з цінними паперами, а також обмеження відносно відчуження певних категорій цінних паперів, встановлені правом держави

їх емітента.

У ряді країн світу вибір права може бути також визнаний недійсним, якщо він істотним чином є несправедливим відносно однієї із сторін правочину. Таке рішення може бути прийняте судом у випадку, якщо одна із сторін, маючи вагомі економічні або інші важелі впливу, «нав'язала» іншій стороні включення застереження про застосування такого права, яке, не маючи прямого відношення до даної операції, не забезпечуватиме належного захисту такої сторони. Так, договори, які укладаються між професійними торговцями цінними паперами і неінституційними інвесторами, є типовим прикладом ситуації, коли торговець може домогтися включення посилання на право юрисдикції, що не має спеціальних норм відносно стандартів поведінки на ринку цінних паперів і захисту прав інвесторів.

У цьому контексті доречно підняти дискусійне питання про поширення на операції з цінними паперами спеціального правового режиму, передбаченого законодавством про міжнародне приватне право відносно договорів споживання. Так, особливі обмеження встановлені ст. 45 Закону України «Про міжнародне приватне право» відносно права, що підлягає застосуванню до договорів щодо придбання товарів та одержання послуг особою (споживачем) не для цілей підприємницької діяльності. Подібні обмеження встановлюються і ст. 5 Римської конвенції 1980 р. відносно договорів, предметом яких є постачання товарів або послуг будь-якій особі для цілей, що можуть розглядатися як такі, що не стосуються її комерційної або іншої професійної діяльності. Щоправда, як наголошується в Пояснювальному звіті М. Джуліано і П. Лагарда до цієї Конвенції, ст. 5 не застосовується до придбання цінних паперів [7]. Іншими словами, автори Конвенції принципово не розглядали цінні папери як предмет договору споживання, а тому договір купівлі-продажу цінних паперів, що укладається з інвестором, який не належить до кола професійних учасників фондового ринку, а отже, і не здійснює підприємницької діяльності з цінними паперами, не слід розглядати як договір споживання в розумінні ст. 5 Римської конвенції 1980 р. (хоча в німецькій доктрині зустрічаються і інші погляди на це питання [11, 1382]).

Водночас, надання послуг інвесторам щодо здійснення операцій з цінними паперами, на нашу думку, в принципі можна розглядати як договір споживання. Підстави для більш вузького тлумачення наведеного вище законодавчого положення Закону України «Про міжнародне приватне право» у нас відсутні, оскільки термін «послуги» в даній статті не деталізується, а винятки, наведені

в ч. 4 ст. 45 Закону, стосуються лише договорів перевезення і договорів про надання послуг, якщо місцем укладення та виконання таких договорів є держава інша, ніж держава місця проживання або місцезнаходження споживача. Випадки прямих контактів кінцевого продавця і покупця на сучасних фондових ринках трапляються нечасто — більшість операцій здійснюються за посередництва професійних учасників ринку цінних паперів, як правило, на виконання договорів комісії, доручення або управління цінними паперами, і є всі підстави говорити про можливість судової кваліфікації останніх як договорів споживання, з усіма наслідками, які це матиме у сфері колізійного регулювання.

Проте між професійними торговцями цінними паперами та інвесторами можуть укладатися і договори купівлі-продажу, в яких торговець виступатиме не як брокер, а як дилер, що діє від свого власного імені. У зарубіжній спеціальній літературі з цього питання висувається пропозиція розглядати і такі операції як договори споживання. При цьому підкреслюється, що «вся операція за своїм характером належить більш до послуги, ніж до самостійної операції купівлі-продажу», а тому «вона має ототожнюватися з договором про надання послуг» [12, 92]. А це, своєю чергою, означатиме застосування судом імперативних норм держави споживача. Проте, на наш погляд, суд навряд чи встане на позицію настільки широкого тлумачення поняття договору про надання послуг, якщо намір сторін, втілений в договірній формі, свідчить про їх бажання бути безпосередніми суб'єктами правовідносин купівлі-продажу.

Згідно з ч. 2 ст. 45 Закону України «Про міжнародне приватне право», вибір права сторонами договорів споживання не може обмежити захисту прав споживача, який надається йому імперативними нормами права держави, у якій є його місце проживання, перебування або місцезнаходження, якщо мала місце хоча б одна з вказаних в Законі обставин, а саме: якщо укладенню договору передувала оферта або реклама в цій державі та споживач здійснив усе необхідне для укладення договору в цій державі, або замовлення від споживача було прийняте в цій державі, або споживач за ініціативою іншої сторони здійснив подорож за кордон з метою укладення договору щодо придбання товарів. У нашому випадку реклама послуг у сфері обігу цінних паперів в державі інвестора і подальша пропозиція споживача укласти договір, здійснена з території держави його місцезнаходження, або замовлення споживача на проведення певної операції з цінними паперами, прийняте посередником (його філією, представником) в цій державі, є достатніми підставами

для застосування імперативних норм права держави споживача.

Водночас, якщо весь обсяг послуг споживачеві надається в іншій державі, ніж держава його місцезнаходження, зокрема, укладення договору купівлі-продажу цінних паперів, здійснення розрахунків, поставка цінних паперів, то наведена вище норма не застосовується — в силу ч. 4 ст. 45 Закону України «Про міжнародне приватне право», що є «перевагою» для тих торговців, чий контакт з державою споживача має епізодичний характер (так, М. Джуліано і П. Лагард в своєму Пояснювальному звіті до Римської конвенції 1980 р. в якості прикладу такого контакту наводять випадок, коли споживач в державі свого місцезнаходження сам відвідав презентацію іноземної компанії або звернувся до філії чи представництва такої компанії, яка знаходиться в його країні [7]).

Разом з тим, не можна повністю виключити застосування судом власних імперативних норм у сфері захисту прав споживача у випадку, коли торговець цінними паперами спеціально структурував транзакцію таким чином, щоб уникнути будь-яких контактів з державою споживача в процесі виконання договору про надання послуг, навіть якщо така операція має безпосередній зв'язок з цією державою. Крім того, навряд чи можна уникнути застосування відповідних імперативних норм в разі надання транскордонних консультаційних послуг у сфері інвестування в цінні папери. Ці послуги, що здійснюються за допомогою комунікаційних засобів, слід вважати такими, що надаються в державі отримання споживачем відповідних консультацій, а тому виняток ч. 4 ст. 45 Закону України «Про міжнародне приватне право» в даному випадку не застосовуватиметься. Разом з тим, оскільки консультаційні послуги зазвичай складають лише частину зобов'язань торговця за договором з інвестором, існує ризик, що даний договір загалом не підпадатиме під виняток ч. 4 ст. 45 Закону — через те, що не весь обсяг послуг здійснюється за межами держави споживача.

Якщо сторони не обрали застосовного права, воно повинне визначатися згідно з колізійними правилами держави суду. Загальновизнаним є правило, що правом, яке має найтісніший зв'язок з правочином, є право держави, у якій сторона, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту правочину, має своє місце проживання або місцезнаходження (ч. 3 ст. 32 Закону України «Про міжнародне приватне право», ч. 2 ст. 4 Римської конвенції 1980 р.). Водночас, відносно договору, укладеного на біржі, принцип найбільш тісного зв'язку вказує на право

держави, в якій знаходиться біржа (п. 3 ч. 2 ст. 44 Закону). Як правило, застосовне право для таких договорів, а також договорів між біржовими посередниками і клієнтами біржі, визначається як право держави місцезнаходження фондової біржі.

Але нині, в епоху масових електронних комунікацій, широкого розповсюдження набули позабіржові торговельно-інформаційні системи і платформи Інтернет-торгівлі, відносно яких, очевидно, конкретизувати найбільш тісний зв'язок з будь-якою державою надзвичайно важко. Так, місцезнаходження центральної комп'ютерної системи, яка обслуговує здійснення транзакцій, має виключно технічне значення і може довільно обиратися власниками системи. Пропозиція розглядати як місце знаходження такої системи державу знаходження «центрального ринку, створеного такою «платформою», також виглядає доволі сумнівною — через відсутність критерію виокремлення такого «центрального ринку» в масштабній транскордонній торгівлі цінними паперами, яка, зазвичай, охоплює не один десяток юрисдикцій. На наш погляд, найбільш доцільною слід вважати «прив'язку» такої торговельної системи до права держави «національності» юридичної особи, яка забезпечує надання відповідних послуг з торгівлі цінними паперами.

У випадку з договором купівлі-продажу цінних паперів на неорганізованому ринку принцип найбільш тісного зв'язку в наведеному вище формулюванні вказує на право держави продавця як сторони, яка здійснює виконання, що має вирішальне значення для змісту правочину.

Для договорів комісії, доручення, агентського договору, укладення яких опосередковує здійснення операцій на фондовому ринку, визначення права, що підлягає застосуванню за відсутності угоди його сторін щодо вибору правопорядку, також не викликає сумнівів: згідно з наведеним колізійним принципом, має застосовуватися право держави, відповідно, комісіонера, повіреного або агента. Водночас в зарубіжній доктрині міжнародного приватного права була сформульована думка про те, що якщо місце виконання, за таким договором, не збігається з місцем ведення комерційної діяльності агента, то договірні агентські правовідносини повинні регулюватися правом держави місця виконання. Так, Е. Рабель наводить як приклади судові рішення про застосування права держави місцезнаходження фондової біржі у випадку, якщо сторони прямо передбачили, що договір на виконання повинен укладатися на певній фондовій біржі [6, 202–210]. Він, зокрема, наводить рішення суду штату Массачусетс у справі *Papadopoulos v. Bright* [5, 799], в якому було застосовано право держави біржі, на якій зазви-

чай виконуються подібні договори. Так, наприклад, у випадку укладення договору про надання послуг між лондонською філією американського торговця цінними паперами і резидентом Німеччини на придбання акцій американської компанії на Нью-Йоркській фондовій біржі, виходячи з такої позиції, застосовним слід визнати право штату Нью-Йорк.

Проте з таким твердженням навряд чи можна погодитися. По-перше, даний підхід не підтверджується правилами Гаазької конвенції 1978 р. про право, застосовне до агентських угод: згідно зі ст. 6 цієї Конвенції, застосовуватися має національне право тієї держави, де на момент виникнення агентських відносин агент мав своє комерційне підприємство або звичайне місце проживання; при цьому, якщо агент має декілька комерційних підприємств, застосовним має бути визнане право держави місцезнаходження того підприємства, яке має найбільш тісний зв'язок із відносинами щодо представництва. У ст. 9 даної Конвенції наголошується, що незалежно від права, застосовного до відносин представництва (агентських відносин), стосовно способу виконання має враховуватися право держави місця виконання. Таким чином, автори цієї Конвенції чітко розмежовують *lex causae* агентського договору і його *lex loci solutionis*, який в нашому випадку збігатиметься з *lex causae* договору на виконання.

По-друге, навіть виконання агентського договору на здійснення операцій з цінними паперами не обов'язково матиме безпосередній зв'язок з фондовою біржею: часто агент лише надає інструкції своєму субагентові, який виступає зареєстрованим учасником відповідної біржі і передає своєму принципалу результат виконання правочину, укладеного на біржі таким субагентом. Крім того, у випадку з цінними паперами, які пройшли лістинг одночасно на декількох організаторах торгівлі, агент часто ситуативно приймає

рішення, на якому з них розмістити замовлення, а тому це питання не входить до предмета узгодження сторонами агентського договору. Як справедливо зауважує один з німецьких цивілістів, центральне місце у відносинах агента і принципала має зацікавленість клієнта у належному виконанні агентських зобов'язань, а деталі відносно місцезнаходження фондової біржі мають другорядне значення [4, 199]. Щоправда, компетентний суд може застосувати імперативні норми права держави місця виконання агентського договору, незважаючи на застосовне право, на підставі ст. 16 Гаазької конвенції 1978 р. або ч. 1 ст. 7 Римської конвенції 1980 р.

Підбиваючи підсумок цьому короткому аналізу основних проблемних аспектів міжнародного приватноправового регулювання трансграничних операцій з цінними паперами, що здійснюються на вторинних ринках, слід ще раз підкреслити, що принципи побудови системи правового регулювання обігу цінних паперів, яка характеризується істотною присутністю публічно-правових елементів, можуть детермінувати схильність судів до застосування імперативних і «надімперативних» норм, незважаючи на вибір сторонами правочину застосовного права. Додатковим фактором, що обумовлює таке застосування, може бути кваліфікація відповідного правочину як договору споживання, що обумовлює застосування спеціального правового режиму захисту прав інвестора і обмеження автономії волі сторін. Безумовно, здійснення операцій з цінними паперами на міжнародних ринках капіталу пов'язане і з іншими нюансами правового характеру, які можуть ускладнити вирішення колізійного питання або поставити під сумнів вибір сторонами компетентного правопорядку. Враховуючи такі моменти при первинному плануванні і структуруванні операції купівлі-продажу цінних паперів, можна забезпечити певний ступінь визначеності відносно застосовного права.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Кисіль В. І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації / В. І. Кисіль. – К.: Україна, 2005. – 480 с.
2. Филиппов А. Г. Некоторые аспекты автономии воли в российском международном частном праве / А. Г. Филиппов. // Актуальные проблемы гражданского права. Сборник статей. – Вып. 1. – М.: Статут, 1999. – С. 422-461.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
4. Kiel P. Internationales Kapitalanlegerschutzrecht: Zum Anwendungsbereich Kapitalanlegerschützender Normen in Deutschen, Europäischen und US-Amerikanischen Recht. – Berlin: de Gruyter, 1994. – 343 p.
5. *Papadopoulos v. Bright* (1928) 264 Mass. 42; 161 N.E. 799.
6. *Rabel E.* The Conflict of Laws: A Comparative Study, 2nd edn. – Ann Arbor: University of Michigan Law School, 1958-1964.
7. Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations / by M. Giuliano and P. Lagarde // Official Journal. – С 282, 31/10/1980. – P. 0001-0050.
8. *Rodriguez de Quijas v. Shearson/American Express, Inc.* (1989) 490 U.S. 477; 109 S. – Ct. 1917.
9. Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations, opened for signature in Rome on 19 June 1980 (80/934/EEC) // Official Journal. L266.

- 09.10.1980.
10. Scherk v. Alberto-Culver Company (1974) 417 U.S. 506; 94 S. Ct. 2449.
11. Schlosser P. Sonderanknüpfungen von zwingendem Verbraucherschutzrecht und Europäisches Prozeßrecht / Festschrift für Steindorf, by J. Bauer (ed.). – Berlin: de Gruyter, 1990. – P. 1379-1383.
12. Schuster G. Securities Transactions On or Off-Exchange / The Law of Cross-Border Securities Transactions, by H. van Houtte (ed.). – London: Sweet & Maxwell, 1999. – P. 73-100.
13. Wood P. R. Set-off and Netting, Derivatives, Clearing Systems, 2nd edn. – London: Sweet & Maxwell, 2007. – 376 p.

УДК 347.457

Виговський О. І. Договір купівлі-продажу цінних паперів в міжнародному приватному праві: проблемні аспекти регулювання

У цій статті аналізуються можливі обмеження принципу автономії волі сторін у договорах міжнародної купівлі-продажу цінних паперів. Автор приділяє особливу увагу питанню невизнання обраного сторонами правопорядку у зв'язку із застосуванням судом імперативних норм іншої держави, зокрема, у випадку кваліфікації правочину як договору споживання. Також досліджуються шляхи визначення застосовного права щодо таких договорів за відсутності вибору сторін.

Ключові слова: договір купівлі-продажу; цінні папери; міжнародне приватне право; автономія волі; договір споживання.

Виговський А. И. Договор купли-продажи ценных бумаг в международном частном праве: проблемные аспекты регулирования

В этой статье анализируются возможные ограничения принципа автономии воли сторон в договорах международной купли-продажи ценных бумаг. Автор уделяет особое внимание вопросу непризнания выбранного сторонами правопорядка в связи с применением судом императивных норм другого государства, в частности, в случае квалификации сделки как договора потребления. Также изучаются пути определения применимого права относительно таких договоров при отсутствии выбора сторон.

Ключевые слова: договор купли-продажи; ценные бумаги; международное частное право; автономия воли; договор потребления.

Olexander I. Vygovskyy. Securities Sales and Purchase Contract in Private International Law: Problem Aspects of Regulation

This article deals with the possible restrictions of the principle of freedom of choice of law by the parties of international securities sale and purchase contracts. The author pays special attention to the issue of non-recognition by the competent court of the parties' choice of governing law and its application of the mandatory rules of another state, in particular, in case of the qualification of the agreement as the consumer contract. Also the issue of determination of the governing law for such contracts in case of absence of the parties' choice is considered.

Key words: sales and purchase contract; securities; private international law; autonomy of will; consumer contract.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Герасимчук О. П.

Реалізація потерпілим диспозитивності у кримінальному судочинстві України:

Монографія. — К.: Прецедент, 2009. — 175 с.

ISBN 978-966-520-130-4

Ціна – 28 грн.

У монографії досліджуються історичний аспект проявів диспозитивності в кримінальному судочинстві України та генеза наукових досліджень цього явища; з'ясовується природа, поняття, суть і структура диспозитивності як принципу кримінального процесу, його значення щодо потерпілого; встановлюються передумови, підстави та межі реалізації потерпілим диспозитивності у кримінальному судочинстві України; визначається система гарантій реалізації прав потерпілого в кримінальному процесі в контексті кримінально-процесуальних гарантій та з огляду на співвідношення публічних та диспозитивних начал; сформульовано пропозиції із вдосконалення законодавства для захисту порушених злочином прав і законних інтересів потерпілого.

Робота є першим в Україні комплексним кримінально-процесуальним дослідженням диспозитивності та її реалізації потерпілим у кримінальному судочинстві. За його результатами формулюється низка самостійних висновків та положень, які мають наукову новизну та розширюють наукове уявлення про поняття, зміст і природу диспозитивності, реалізацію та забезпечення прав потерпілого.